

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

שער
שלישי

קובץ
שלשלת האור

היכל
תשיעי

לקוטי שיחות

בתרגום חפשי ללשון הקודש

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

וישלח

(חלק טו — שיחה א)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושתים לבריאה

שנת המאה ועשרים להולדת כ"ק אדמו"ר זי"ע

מחזור הראשון של לימוד הלקוטי שיחות
שבוע פרשת וישלח, י"טז כסלו, ה'תשפ"ב (א)

LIKKUTEI SICHOT
TARGUM L'LOSHON HAKODESH

Copyright © 2021

by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY
770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213
(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718
editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

וישלה

לנקוט (במקום הלשון „והיה“) לשון שמשמעה „אולי“.

ועל כך מתרץ רש"י, שהלשון „והיה“ פירושה „על כרחו“ (ודלא כדעת אבן־עזרא ועוד מפרשים, ש„והיה“ האמור כאן יש לפרשו „אולי יהיה“), היינו שאכן דבר ברור הוא שמחנה זה ישאר לפליטה, וטעם הודאות הוא – „כי אלחם עמו“ ולא אניח לעשו ללכוד את המחנה השני.

אלא שפירוש זה אינו מובן:

(א) כיצד זה ש„אלחם עמו“⁵ מביא לודאות גמורה⁶ שהמחנה השני⁷ ישאר לפליטה?⁸ אפילו אם כוונת הדברים היא⁹ שבזמן מלחמת יעקב עם עשו להצלת המחנה הראשון יוכל המחנה השני להנצל על־ידי מנוסתו – עדיין אין מובטח בודאות שמחנה זה אכן

א. בפירושו על הפסוקי „ויאמר אם יבוא עשו אל המחנה האחת והכהו והיה המחנה הנשאר לפליטה“ העתיק רש"י (בדיבור־המתחיל השני) את התיבות „והיה המחנה הנשאר לפליטה“, ופירש: „על כרחו כי אלחם עמו“ (ולאחרי זה הוסיף: „התקין עצמו לשלשה דברים כו“), כדלקמן ס"ג).

הטעם שהוצרך רש"י מעיקרא לעמוד על פירוש תיבות אלו,

– דלכאורה פירוש הפסוק מובן בפשטות²: על־ידי החלוקה לשני מחנות, הנה אף אם יתנפל עשו על מחנה אחד וילכדהו, יוכל המחנה השני להמלט –

הוא³, כמו שכתבו מפרשי רש"י⁴, מצד הקושי בלשון „והיה המחנה הנשאר לפליטה“, שמשמעה שהדבר יהיה כן בודאי – ועל כך קשה: אפילו על־ידי חלוקת כולם לשני מחנות, עדיין אין ודאות גמורה שהמחנה הנשאר אכן ינצל; אין זאת אלא שהדבר מקרב יותר את אפשרות הצלת המחנה הנשאר –

ובהתאם לזה היה הכתוב צריך

(5) באם הכוונה למחנה השני שהם ילחמו כמשמע מפי" ספר זכרון. ועד"ז בפסיקתא דר"כ יט: מיכא ולהלאה אנו עבדין קרבא עימי. מדרש לקח טוב.

(6) ראה משכיל לדוד בפרש"י. וגם לפי' הב' בחזקוני ד, לאחר שיכה המחנה הראשון יהא הוא ואנשיו יגיעים ועייפים ויהא המחנה הנשאר לפליטה שלא יהא יגע וילחם עמם ויהרגם, הרי מידי ספק לא יצא.

(7) נוסף על הקושיא שמקשה באלשיך כאן (קושיא הד' והה').

(8) ולפי זה צריך לפרש לפליטה מן המלחמה לא שינוסו וכיו"ב, אלא ינצלו מן המלחמה כי ינצחו אותו. וראה לך יד, יג ובפרש"י.

(9) כפי' הא' בחזקוני עה"פ. ט"ז ושפ"ח בפרש"י. וראה ספורנו עה"פ.

(1) פרשתנו לב, ט.

(2) כפי' הראב"ע ורמב"ן עה"פ. וברמב"ן: על דרך הפשט כו'.

(3) כדמשמע מקושיות הראב"ע לרש"י. וראה הערה הבאה.

(4) ספר זכרון, גו"א, באר מים חיים, מהרש"ל הובא בשפ"ח דבק טוב, דברי דוד להט"ז.

ודאות) לפי זה הא גופא דורש ביאור: מהי ההוכחה מן הכתוב (לפי פשוטו של מקרא) ש"אלחם עמו"?

[ובשלמא לפי הנ"ל, שכוונת רש"י בפירושו היא להדגיש את הודאות בכך שיהיה "המחנה . . לפליטה" (ואילו במ"ש "כי אלחם עמו" לא בא אלא לבאר את טעם הודאות), הרי רש"י מדייק ומוכיח זאת מן הלשון "והיה" האמורה בכתוב, כנ"ל; משא"כ לפי המבואר עתה, הרי (אדרבה -) בדבריו בא רש"י (בעיקר) לפרש ולחדש שמשמעות הדברים כאן היא "אלחם עמו" (ומטעם זה "על כרחו" של עשו יהיה "המחנה הנשאר לפליטה") - ולכך אין כל הוכחה מן הכתוב].

ג. בהמשך פירושו (בדיבור- המתחיל זה) כתב רש"י: "התקין עצמו לשלשה דברים לדורון לתפלה ולמלחמה, לדורון ותעבור המנחה על פניו¹³, לתפלה אלקי אבי אברהם¹⁴, למלחמה והיה המחנה הנשאר לפליטה".

ואינו מובן:

(א) למה הביא רש"י את כל שלשת הדברים כאן, בשעה שפירושו עוסק רק במה ש"התקין עצמו" למלחמה? הלא מה ש"התקין עצמו" גם "לדורון (ו)לתפלה" יודעים אנו מן הפסוקים דלהלן, והדבר נאמר שם במפורש, כמו שהביא כאן רש"י.

(ב) גם אם תמצוי לומר שבלימוד הפסוק העוסק בכך ש"התקין עצמו" למלחמה נחוץ לדעת שלא היה זה

ישאר "לפליטה"¹⁰; אין זאת אלא שלאחר החלוקה "לשני מחנות", אזי כאשר "אלחם עמו" מתחזקת יותר האפשרות להצלה ופליטה, כנ"ל.

(ב) מהו פשר "על כרחו" זה, ולמאי נפקא-מינה כאן ההדגשה שהדבר הוא "על כרחו" - נגד רצונו של עשו? הלא מה שנוגע כאן הוא רק להדגיש שעי"ז ש"אלחם עמו" ינצל בודאי המחנה השני.

הרמב"ן כתב לבאר, שהודאות של יעקב¹¹ באה מצד זה ש"יעקב יודע שאין זרעו כולו נופל ביד עשו, אם כן ינצל המחנה האחד על כל פנים", אבל אי אפשר לפרש כן אליבא דרש"י, כי אם כן נמצא שהודאות היא מצד סיבה אחרת ולא - כמו שדייק רש"י לכתוב בפירושו - מצד הטעם "כי אלחם עמו".

ב. לכאורה היה אפשר לומר ששאלה אחת מתורצת בחברתה - על-כל-פנים בדוחק גדול: בלשון "על כרחו" אין כוונת רש"י לומר שהפליטה תהיה בודאות, אלא בכך הוא מבאר את אופן הפליטה, שהיא תהיה "על כרחו", והטעם - "כי אלחם עמו"¹².

אלא ש(נוסף על העיקר - שאם הדבר הוא "על כרחו", הרי יש כאן

10 וראה ט"ז שם: וזהו הוא בודאי שבידו לנוס משם אע"פ שספק אם תועיל הפליטה.

11 כן משמע מפשטות לשונו, דמ"ש "והכוונה בזה" בא להסביר דעת המדרש ורש"י. וכן מוכח מהלשון בטור הארוך. אבל ראה המשך לשונו "וגם זה ירמוז בו".

וראה בבחיית כאן, שהעתיק מ"דרשו רז"ל" רק תיבת "על כרחו", ומוכח, שלא בא לבאר דעת רש"י (והמדרש) ע"ז שינצל ע"י מלחמה, כ"א רק זה שינצל בודאי, כדלקמן בפנים.

12 ראה באר יצחק בפרש"י כאן.

13 לקמן לב, כב.

14 לב, יו"ד.

אנו יודעים שלפי פשוטו של מקרא „התקין עצמו לשלשה דברים” – גם למלחמה.

ד. גם דרוש ביאור בהמשך פירוש רש"י „התקין וכו”:

(א) סדר שלשת הדברים שמנה בפירושו – „לדורון לתפלה ולמלחמה”¹⁷ – הוא הפוך מסדר הפסוקים שהביא רש"י לאלתר כראיה¹⁸: „ותעבור המנחה על פניו” („לדורון”) נאמר לאחור הפסוק „אלקי אבי אברהם” („לתפלה”), אשר הוא עצמו נאמר (מיד) לאחור הפסוק „והיה המחנה גוי” („למלחמה”). הרי רש"י שינה כאן מסדר הדברים בתורה!¹⁹

(ב) במדרש מצינו (מלבד הראיות מן הכתובים שהביא רש"י בפירושו, כנ”ל) ראיות מכתובים נוספים: „תפילה²⁰ – הצילני נא מיד אחי²¹, לדורון – ואמרת

האמצעי היחידי שנקט, ואף לא האמצעי הראשון שבו התחיל, אלא אדרבה, תחילה באו הדורון והתפלה – עדיין אינו מובן הטעם שרש"י הביא זאת בהמשך ובקשר לפירושו „על כרחו כי אלחם עמו”.

(ג) יתירה מזו: אפילו אם ביקש רש"י (מאיזה טעם שיהיה) לפרט ולהודיע כאן שביחד עם התקנת עצמו למלחמה התקין יעקב עצמו גם לדורון ולתפלה (אף שכנ”ל, טעמא בעי – מאחר שהדברים אמורים בפרשה במפורש להלן בסמוך), עדיין קשה לאידך גיסא: לשם מה נזקק רש"י לכפול שוב ולומר „התקין עצמו . . . (גם) למלחמה”, לאחר שכבר פירש קודם שיעקב אמר „אלחם עמו”? לא היה לרש"י אלא להוסיף „התקין עצמו (אף) לדורון ולתפלה”.

הרא”ם¹⁵ ביאר בכוונת רש"י, שהמשך פירושו „התקין עצמו לשלשה דברים” בא כהוכחה לפירושו על „והיה המחנה הנשאר לפליטה” – „על כרחו כי אלחם”: מאחר שאמר „והתקין עצמו לשלשה דברים”, ולא מצאנו מפורש בכתוב פרט זה שהתקין עצמו למלחמה (כמו שמצינו בנוגע לדורון ולתפלה), ממילא בהכרח לומר שהנאמר „והיה המחנה הנשאר לפליטה” קאי על ענין המלחמה.

אולם רש"י לא כתב כאן לגבי „התקין עצמו כו” שזוהו מאמר חז”ל (מדרש),

ואדרבה, פשוטות לשון רש"י היא שדוקא לאחור ששמענו כי „אלחם עמו”,

17 ברמב”ן הביא מפרש”י הסדר „לתפלה ולדורון ולמלחמה”. אבל בדפוסים שראיתי וכן בדפוס ראשון דרש”י הוא כפנים. ואולי העתיק זה הרמב”ן ממדרש שכן הוא סדרם בקה”ר ותנחומא (כאבער) ופסיקתא דר”כ שם. ובדפוס שני וכו”כ כתי”ש רש”י הסדר: לדורון למלחמה ולתפלה (כביל”ש ומדרש לקח טוב).

18 להעיר דבכמה כתי”ש (שבהערה הקודמת), אף שבתחילת הלשון הסדר הוא „לדורון למלחמה ולתפלה”, הנה בהמשך הלשון כשמפרט דבריו מהכתובים, סדרם הוא דורון תפלה ומלחמה. ועד”ז הוא במדרש לקח טוב (אלא ששם הרא”י לדורון ומלחמה היא לא מאותם הכתובים שבפרש”י כדלקמן בפנים).

19 ובקה”ר שם הלימוד מהכתובים הוא כפי סדרם בפרשה (כדלקמן בפנים). וכסדרם בהתחלת הדברים „לתפלה לדורון ולמלחמה”.

20 קה”ר שם.

21 לב, יב. וכתוב זה הובא גם בפסיקתא דר”כ (ניוארק, תשכ”ב) שם כרא”י על תפלה.

15 ועד”ז בשפ”ח בשם המהרש”ל.

16 תנחומא (כאבער) כאן ו. קה”ר פ”ט, יח. יל”ש כאן רמז קלא. פסיקתא דר”כ יט.

מיד אחי מיד עשו, ובנוגע למלחמה – „וישם את השפחות וגו' והוא עבר לפניהם” (וכפירוש רש"י שם, „אם יבוא אותו רשע להלחם ילחם בי תחילה”); ולא את התחלת התפלה, „אלקי אבי אברהם”, ואת דיבורו של יעקב („והיה המחנה וגו'”, שממנו למדנו שאמר) שהנו נכון להלחם עם עשו.

ואם ביקש רש"י להביא כתובים שאינם עוסקים במעשה בפועל אלא בהכנה, ש„התקין עצמו לשלשה דברים”, הרי גם לגבי דורון היה לו להביא את הפסוק שלפניו, כנ"ל.

ג) מאחר שכבר הודיענו רש"י שפסוק זה, „והיה המחנה הנשאר לפליטה”, משמעו „אלחם עמו”, מפני מה הוצרך לחזור ולהזכיר בסוף פירושו שהראיה לכך ש„התקין עצמו . . למלחמה” היא מפסוק זה עצמו, „והיה המחנה הנשאר לפליטה”²⁸?

ד) מהו דיוק הלשון „התקין”, ולא „הכין” וכיוצא בזה?²⁹

ה. הביאור בכל זה:

מפשטות המשך העניינים בכתוב משמע, שמששבו המלאכים אל יעקב והודיעוהו כי עשו „הולך לקראתך וארבע מאות איש עמו”, אזי לכל לראש הכין יעקב עצמו למלחמה – „ויחץ את העם גו' ויאמר אם יבוא עשו גו'”, לאחר מכן התפלל, „ויאמר יעקב אלקי אבי אברהם גו'”, ולאחר מכן החל בהכנת מנחה לעשו³⁰.

לעבדך ליעקב מנחה היא שלוחה²², למלחמה – וישם את השפחות וגו' והוא עבר לפניהם גו'²³; ובמקום אחר במדרשים²⁴ מצינו ראייה ל„דורון” – „דכתיב²⁵ ויקח מן הבא בידו מנחה”, ולמלחמה דכתיב²⁶ ויחץ את העם אשר אתו²⁷;

ולפי זה צריך להבין בפירוש רש"י – ממה נפשך:

אם רצה רש"י להביא כתובים שבהם מפורש שעשה יעקב דברים אלו בפועל (ולא כתובים העוסקים בהכנה והקדמה לדברים אלו) – וכפי שאכן משמע מכך שראיתו הראשונה, לענין „דורון”, היא מהנאמר „ותעבור המנחה על פניו” (שהטעם (בפשטות) שבחר בפסוק זה ולא בפסוקים שלפניו, החל מהפסוק „ויקח מן הבא בידו מנחה לעשו” וכיוצא בזה, העוסקים בהכנת המנחה וסידורה על-ידי יעקב, הוא כיון שהראיה „ותעבור המנחה” היא על שליחת המנחה בפועל) –

הרי לפי זה, גם לגבי תפלה ומלחמה היה לו להביא את הפסוקים שתוכן דבריהם הוא הקיום בפועל: בנוגע לתפלה – הפסוק „הצילני נא

(22) לב, יט.

(23) לג, ב-ג.

(24) מדרש לקח טוב שם.

(25) לב, יד.

(26) לב, ת.

(27) בתנחומא (באבער) ועד"ז ביל"ש שם הפסוקים הם כפירוש"י אלא שלמלחמה הובאה התחלת הכתוב, „ויאמר אם יבא עשו וגו'”. אבל שם קאי על הכתוב, ויחץ את העם אשר אתו” – זיינן מבפנים והלבישן לבנים מבחוץ. ובפסיקתא דר"כ שם קאי על הכתוב, „והוא עבר לפניו כו' מה עשה זיינן מבפנים כו'”.

(28) משא"כ במדרשים הנ"ל שלא קאי על כתוב זה, כהערה שלפנ"ז.

(29) במדרש לקח טוב, „שכוון עצמו”.

(30) ראה מדרש לקח טוב שם בסופו: להלחם כנגדו כו' ואחר כך התחיל בתפלה ובדורון.

כפשוטו, שהרי כאן היתה הפעולה, "ויחץ את העם גו' ואת הצאן גו'", ואילו להלן נאמר "ויחץ" רק כלפי "את הנשים ואת הילדים", ושם לא היה זה "לשני מחנות";

אלא, האמור כאן הוא "ויחץ גו' לשני מחנות", מתוך כוונה ש"אם יבוא עשו אל המחנה האחת והכהו והיה המחנה הנשאר לפליטה", והאמור להלן הוא "ויחץ את הילדים על לאה ועל רחל ועל שתי השפחות וישם את השפחות ואת ילדיהן ראשונה ו(תיכף לאחריהם) את לאה וילדיה אחרונים ואת רחל ואת יוסף אחרונים" – כולם במחנה אחד, כמפורש בכתוב להלן³⁴: "וישא (עשו) את עיניו וירא את הנשים ואת הילדים" – כל אלו שהזכיר הכתוב לעיל, ולא שהיו לפניו שני מחנות נפרדים שאחד מהם יכול להמלט (כאשר יתנפל עשו על המחנה האחר).

וזהו שפירש רש"י, שכוונת הנאמר "והיה המחנה הנשאר לפליטה" היא "על כרחו כי אלחם עמו", היינו שבעל כרחו לא יוכל עשו להרע להם,

כי "ויחץ גו' לשני מחנות" היה באופן ש"המחנה האחת" כלל את "הצאן . . . הבקר והגמלים" (וכמובן, גם חלק מן "העם אשר אתו" – הרועים וכו' השייכים אליהם), והמחנה הנשאר" הוא "הנשים" ו"הילדים" וכן "העם" השייך אליהם³⁵. וחלוקה זו מפורשת בכתוב להלן, לגבי "ויעבור את

אלא שיש קצת תמיהה בדבר: מובן בפשטות, שכאשר יהודי שומע שמישהו בא לקראתו למלחמה – לכל לראש הוא מתפלל לה', ורק לאחר מכן הוא מתחיל לפעול בדרך הטבע (להתכונן למלחמה וכו'), ואם כן, איך יתכן לומר – בפרט כשמדובר ביעקב אבינו – שתחילה התקין עצמו למלחמה ורק לאחר מכן התפלל³¹?

ועל כרחך צריך לומר שגם יעקב נהג בדרך האמורה (וכדלקמן), ותיאור הכתוב "ויחץ את העם אשר אתו ואת הצאן גו' ויאמר אם יבוא עשו גו' והיה גו' לפליטה" הוא הקדמה – ביאור – לתפלתו:

בהגיע דבר השמועה לאזניו מפי המלאכים ("הולך לקראתך וארבע מאות איש עמו"), אזי "וירא יעקב מאד ויצר לו", וכתוצאה מכך "ויחץ את העם גו'", כי רק לאחר פעולה זו מובנת תפלתו.

ואילו לאחר מכן – למחרת – משראה יעקב, והנה עשו בא ועמו ארבע מאות איש", הנה רק אז "ויחץ את הילדים גו'"³².

כלומר: "ויחץ את העם" שבפסוק דידן אינו "ויחץ" האמור להלן³³,

(31) ראה אלשיך כאן קושיא הי"ד.

(32) לג, א"ב.

(33) בפשטי"מ, ודלא כברכיננו בחיי עה"פ. ועד"ז בתיבי"ע עה"פ לג, ב (וראה תרגומו עה"פ לב, ח*).

(34) לג, א. לג, ה.

(35) וכן הוא באברכנאל שם (ועד"ז הוא בעקידה ובאלשיך) דמתנה האחד ה' מהצאן והבקר והגמלים ושאר המקנה (עם הרועים), ונשיו וילדיו במחנה בפ"ע.

(*) ושם, שהב' מחנות הם מחנה לאה ומחנה יחזקאל. אבל שם לג, ב: דמתנה הא' הוא השפחות ובניהם, ומחנה הב' לאה וילדי' ורחל ויוסף, אבל אינו ע"פ פשטי"מ – דהרי העביר גם הצאן גו'.

מעבר יב"ק³⁶ – „ויעבור” שתי פעמים, בשתי „העברות” נפרדות.

ורק לאחר „ויחץ” זה היתה יכולה לבא התפלה בגלל ומכח ה„הבטחות שהבטחתי”³⁷ – ולכן ידע יעקב כי „המחנה הנשאר” (הנ”ל) יהיה בודאות „לפליטה”, משא”כ הצאן וכו’, שב„מחנה האחת”.

וכדי להוכיח את הודאות של יעקב בנצחונו על עשו ממשך רש”י „התקין”³⁸ עצמו לשלשה דברים, כלומר, שכל פעולה שעשה יעקב עבור ההצלה היתה באופן של „התקין עצמו”, כדלקמן.

ו. הביטוי הרגיל ביחס לאדם המכין עצמו לעשות פעולה או כמה פעולות הוא „הכין”³⁹ עצמו” וכיוצא בזה, אולם הלשון כאן היא „התקין עצמו”, והדבר בא להדגיש ענין נוסף בהכנה זו:

„הכין” משמעו כפשוטו – שהאדם מתכוון לעשיית פעולה מסוימת, והדבר יכול להיות בין על-ידי הכנה במעשה בפועל ובין על-ידי הכנה בנפש לעשיית הפעולה, בתפלה וכיוצא בזה.

אולם „התקין” – מלשון תיקון⁴⁰ – אין פירושו רק הכנה סתם, אלא זהו תיאור אופן ההכנה, שהאדם „מתקן”

עצמו, שפועל על עצמו להיות מתוקן ומוכן לעשיית הדבר.

ועל-דרך-זה היה ביעקב, שהכנת עצמו לדורון ולתפלה ולמלחמה היתה באופן של „התקין עצמו”, וכמו שפירש רש”י: בנוגע למלחמה – מצד עצמו „וירא . . ויצר”⁴¹, וממילא היה צורך בכך ש„התקין עצמו”; בנוגע לדורון – היה „שרוי בכעס שהיה צריך לכל זה”⁴², אלא ש„התקין עצמו”; וכן גם בנוגע לתפלה – שאע”פ ש„אני”⁴³ ירא שמא משהבטחתי נתלכלכתי בחטא ויגרום לי להמסר ביד עשו”, „התקין עצמו” והתפלל, ואף הוסיף בתפלתו „היטב איטיב”⁴⁴ – היטב בזכותך איטיב בזכות אבותיך”.

ז. ועפ”ז מבואר הטעם שהביא רש”י ראיותיו מפסוקים אלו דוקא (ולא מאחרים), כי ראיות אלו אינן על עצם ההכנה, שהתכוון לשלשה דברים אלו, אלא על כך שההכנה לשלשת הדברים היתה באופן של „התקין עצמו”.

„לדורון, ותעבור המנחה על פניו” (ומזה שהעתיק רש”י מן הכתוב גם את התיבות „על פניו” מובן שאף הן נוגעות לראיה) – מכתוב זה למדנו „על פניו, אף הוא שרוי בכעס שהיה צריך לכל זה”.

„לתפלה, אלקי אבי אברהם” – לשון זו מרמזת על הבטחת הקב”ה לאבות, כנ”ל.

ועל-דרך-זה במלחמה, שעליה הביא

(36) לב, כג”כ.

(37) פרש”י לב, י”ד.

(38) ודלא כבמדרשים (הנ”ל הערה 16) „והתקין” (בוא”ו המוסף). כי אי”ז הוספה וענין חדש בפירושו, כ”א הסברה וטעם בגוף פירושו. (39) ביתרו יט, יא. טו „נכונים” (וראה רש”י

שם). ולהעיר מנח יא, ז: הבה.

(40) להעיר מלשון תיקון שכבר הובא בפרש”י לדיוגמא – בראשית (א, ז. כה). וירא (יח, ח. שם, כב).

(41) פרשתנו לב, ח.

(42) פרש”י פרשתנו לב, כב.

(43) פרש”י שם, יא.

(44) פרש”י שם, יג.

חן בעיניך, ועל כן „וישלה יעקב מלאכים גו' ואשלחה להגיד לאדוני למצוא חן בעיניך – שאני שלם עמך ומבקש אהבתך“⁴⁸. ונמצא שלא היתה אז „עת צרה“.

ורק לאחר ששבו המלאכים וסיפרו לו שעשו לא „אחי הוא“ כי אם „עשו הרשע“⁴⁶, פתח יעקב בתפלה „הצילני נא גו'“, ולאחר מכן שלח לו את הדורון בחשבו שמא עי"ז יצליח לפייסו.[[]

ט. אולם לשון רש"י „התקין עצמו לשלשה דברים“ עדיין אינה מתיישבת לגמרי – דלכאורה היה לו לומר „התקין עצמו לדורון לתפלה ולמלחמה“ (ובלשון הש"ס בכמה מקומות⁴⁹: מניינא למה לי?)

והביאור בזה:

גם לאחר שהודיעו המלאכים ליעקב שעשו לא „אחי הוא“ אלא „נוהג עמך כעשו הרשע ועודנו בשנאתו“ – היו לפני יעקב שלש אפשרויות שונות בבת אחת:

מצד עשו, יתכן שדי בשליחת הדורון אליו כדי לפייסו. דבר זה הבין יעקב מכך ששלחה רבקה⁵⁰ להודיעו שישוב לארץ ישראל,

– דלכאורה תמוה: מאחר שעשו הרשע „עודנו בשנאתו“, כיצד שלחה רבקה להודיע ליעקב שישוב ארצה?

48) פרש"י שם. וי"ל שכוננת יעקב בזה שהודיע לו „ויהי לי שור וחמור גו' למצוא חן בעיניך“ היתה גם לרמז לו שמוכן ליתן לו ממנו במתנה, אף שבעיקר ה' בשביל לומר לו „זו אינה לא מן השמים ולא מן הארץ“ (פרש"י שם עה"פ ד"ה ויהי).

49) שבת סט, א. וש"נ.

50) פרש"י פרשתנו לה, ח.

רש"י ראייה מן הפסוק „והיה המחנה הנשאר לפליטה“, כי הטעם ש„התקין עצמו“ למלחמה, אף שלמדנו לעיל אשר „וירא . . ויצר“ כו' (כנ"ל), הוא – „והיה המחנה הנשאר לפליטה“, שדבר ברור וודאי הוא שהמחנה הנשאר מוכרח להנצל (מצד הבטחת הקב"ה).

והזכיר רש"י „למלחמה“ לבסוף, כי דבר זה היה הקשה ביותר מבין שלשת הדברים ש„התקין עצמו“ להם – לסלק מעליו את הפחד, „וירא . . ויצר“, „שמא יהרג“ ושמא „יהרוג . . אחרים“⁴¹.

ח. אלא שעדיין אינו מתורץ: למה הקדים רש"י „דורון“ לתפלה? הלא לכאורה קדמה התפלה לדורון.

והביאור בזה: אע"פ שבנוגע לפועל שלח יעקב את הדורון לאחר שהתפלל, הרי תוכן ענין הדורון – „למצוא חן בעיניך“⁴⁵ – היה הדבר הראשון שהקדים לעשות, עוד בשעה ששלח מלאכים לעשו, כמפורש בהתחלת הפרשה.

[הן אמת שבעת צרה לכל לראש מתפללים לה' שישלח הצלתו וישועתו מלמעלה,

אבל לגבי יעקב הלא מצינו אשר, כפירוש רש"י⁴⁶, „היית אומר (ולא כדרך הרגיל: „אמרת“⁴⁷) – היינו שנהג יעקב לומר תדיר – אחי הוא“, אלא שיעקב רצה שלא תהיה ביניהם רק אחוה סתם, כי אם יותר מכך – „למצוא

45) לב, ו.

46) פרשתנו שם, ז.

47) גם בזה מודגש גודל הדיוק בפרש"י

עה"ת. „נפלאות“ – בשינוי תיבה אחת!

תנועה של קירוב וחסד, מלחמה היא תנועה של ריחוק וגבורה, ושניהם – בין בני אדם, ואילו תפלה היא בקשת רחמים מלמעלה. ולפיכך, היכולת להחזיק בשלש תנועות שונות (והפכיות) אלו בבת אחת אינה בטבע האדם, אפילו לא על-פי טבע דקדושה של הנפש האלקית (שכל מדה בה היא בתנועה ובציור שונה), אלא נדרש ענין של „התקין עצמו“, שינוי הטבע.

יא. אבל הא גופא טעמא בעי – למה נדרש מיעקב שיחזיק בכל שלש התנועות בבת אחת?

ויובן על-פי המבואר בתורת החסידות⁵⁵ על הפסוק⁵⁶ „ונאספו שמה כל העדרים“, על-פי משל ממלחמה גשמית, שההצלחה במלחמה באה עי"ז „שיסדר כל ג' מחנות שלו נגד מחנה וחלק א' של השונא“, ואזי „יתגבר בודאי עליו“, ולאחר מכן „יעשה כן למחנה ב' של השונא וכו“.

ועל-דרך-זה הוא בעבודת ה', שכדי לנצח במלחמת היצר צריך לעורר „כל ג' מדות דקדושה (אהבה יראה ורחמים) לעומת מדה אחת דקליפה ועי"ז בודאי יפילו וינצחו אותה“. וזהו פירוש „ונאספו שמה כל העדרים“ – „שהם אהבה ויראה ורחמנות דקדושה“.

וכשם שהדברים אמורים במלחמת היצר (בכל אחד מישראל בפרט), על-

ומזה גופא מוכח שעל אף שעשו „עודנו בשנאתו“ – חמת עשו בטלה, וממילא בטלה סכנת „אשכל גם שניכם יום אחד“⁵¹, שכן את „שנאתו“ אפשר לסלק על-ידי שליחת דורון אליו.

אולם מצד יעקב, שבלבו היה חשש („שמה . . נתלכלכתי בחטא“), יתכן היה שדי בכך שעשו „עודנו בשנאתו“ כדי להביא על יעקב מצב של סכנה, על-דרך מה שמצינו לגבי לוט, שחטא ושיבתו בסדום הביא לידי „ויקחו את לוט“⁵² – ועל כן נזקק יעקב גם לתפלה „אלקי אבי אברהם“, „בזכות אבותיך“.

ומאחר שפעולת ההצלה שעל-ידי תפלה תתכן בשני אופנים – (א) הצלה כהצלת יעקב על-ידי הקב"ה מידי לבן, „אלקי אבי אברהם ופחד יצחק היה לי גו' ויוכח אמש“⁵³; (ב) הצלה שיש בה צורך במלחמה, כהצלת לוט⁵⁴ שבה נזקק אברהם להלחם כדי להצילו – הוכרח יעקב להכין עצמו גם למלחמה.

י. על-פי יינה של תורה שבפירוש רש"י י"ל בפירוש „התקין עצמו“ – שהכין עצמו לכל ה„שלשה דברים“ בבת אחת.

וזהו גם דיוק לשון רש"י „התקין עצמו לשלשה דברים“, כי הכנת עצמו בעת ובעונה אחת לעשיית שלשת הדברים היא היפך הטבע, ולשם כך יש הכרח בתיקון ושינוי עצמו, „התקין עצמו“. שכן, כל אחד משלשת הענינים הוא תנועה הפכית מזולתו: דורון הוא

(51) תולדות כו, מד-מה.

(52) פרש"י לך יד, יב. וראה ג"כ פרש"י וירא

יט, יט.

(53) ויצא לא, מב.

(54) לך יד, יד ואילך.

(55) כ"ק הצ"צ (נעתק ב„התמים“ חוברת ג' קכ, א). וראה לקו"ת ואתחנן ה, א. לקו"ש ח"כ ע' 407 ואילך.

(56) ויצא כט, ג.

(* עיי"ש שהוא „ע"פ הקדמה ששמעתי מפה הק' באאזמור"ר נ"ע כו").

יב. מכל הנ"ל באה גם הוראה בעבודת כל אחד ואחד מישראל:

כאשר מוטל על יהודי הצורך להציל את ילדי ישראל מאופן החינוך של עשו, אין הוא יכול להסתפק בטבע האישי שלו, האופן שבו הורגל בעבודת ה', אלא עליו לתקן ולשנות את עצמו, "התקין עצמו". כי כשאדם פועל לפי חשבון שכלי ועל-פי טעם ודעת, בהתאמה לעבודה הפרטית נגד עשו, אין הוא יכול להיות בטוח שיצליח לעמוד מול עשו, ובעיקר – שיצליח להציל את כל מי שצריך להציל מידיו. דוקא כשהוא פועל ללא חשבונות, באופן של "על כרחו", ובצירוף כל כחותיו יחד, "התקין עצמו", אזי הוא מצליח בפעולתו וכובש את עשו, עד לקיום היעוד, ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו והיתה לה' המלוכה"⁵⁹, בביאת משיח צדקנו, במהרה בימינו ממש.

(משיחת ש"פ וישלח תש"ז)

דרך-זה הוא בעבודת בני ישראל בגלות בכלל, שיש בה כמה סוגים כלליים – גלות ישמעאל וגלות אדום (עשו) – ואע"פ שלכל סוג של גלות ישנו אופן עבודה פרטי המתאים לאופן גלות זו (ישמעאל חסד דקליפה, עשו גבורה דקליפה⁵⁷), הרי הדרך הבטוחה לעמוד בנסיון הגלות (ואף לנצחה ולכבשה) היא קיבוץ וצירוף כל שלש המדות דקדושה ביחד.

ומאחר שנתנית הכח לעבודת ישראל ("סימן – לבנים") מקורה ב"מעשה אבות" – מוצאים אנו ביעקב, בחיר שבאבות, את ההתכללות של כל שלש המדות בשני סוגי הגלות:

כהקדמה לשהותו בבית לבן (הקשורה לגלות בבל⁵⁸) – "ונאספו שמה כל העזרים"; ועל-דרך-זה בעבודת בירור עשו (גלות אדום) "התקין עצמו לשלשה דברים (ביחד)" – שלשת הקוין דחסד (דורון) גבורה (מלחמה) ותפארת ורחמים (תפלה).

273

59) עובדי' בסופו. הובא בפרש"י בפרשתנו לג, יד.

57) לקו"ת שם.
58) ראה אוה"ת ויצא רכו, סע"א.

